

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

**«Από την επιστήμη της
βιβλιοθηκονομίας στην επιστήμη της
πληροφόρησης»**

ΟΝΟΜΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑΣ: ΜΠΕΣΣΑ ΣΟΦΙΑ
ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΣΙΝΔΟΣ 2008

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

**«Από την επιστήμη της
βιβλιοθηκονομίας στην επιστήμη της
πληροφόρησης»**

**ΟΝΟΜΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑΣ: ΜΠΕΣΣΑ ΣΟΦΙΑ
ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΙΑΝΝΟΥΚΑΚΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ**

ΣΙΝΔΟΣ 2008

Πρόλογος	I
Δεικτικά μέσα	ii
Περίληψη	Iv
Εισαγωγή	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ	4
1.1 Οι Βιβλιοθήκες στον Αρχαίο Κόσμο	5
1.2 Οι βιβλιοθήκες μέχρι την κλασική περίοδο στην Ελλάδα	6
1.2.1 Οι βιβλιοθήκες στην Αθήνα	6
1.2.2 Η Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας	8
1.3 Οι βιβλιοθήκες στην ύστερη αρχαιότητα και στη ρωμαϊκή εποχή	11
1.4 Οι Βιβλιοθήκες μετά την Άλωση (1453 μ.Χ.)	13
1.5 Οι Βιβλιοθήκες στους νεότερους χρόνους (19 ^{ος} αιώνας κ.ε.)	17
1.6 Οι βιβλιοθήκες σήμερα	18
1.6.1 Βιβλιοθήκη πολυμέσων (Polymedia/Multimedia library)	19
1.6.2 Ψηφιακή βιβλιοθήκη (Digital library)	19
1.6.3 Ηλεκτρονική βιβλιοθήκη (Electronic library)	20
1.6.4 Βιβλιοθήκη δικτύων (Networked library)	21
1.6.5 Ιδεατή Βιβλιοθήκη	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ	23
2.1 Χαρακτηριστικά της πληροφορίας	26

2.2	Τρόποι συλλογής δεδομένων	27
2.3	<i>Η πληροφορία στην πληροφορική</i>	28
2.4	<i>Ιδιότητες της πληροφορίας</i>	30
2.5	Πρόσβαση πληροφοριών στη βιβλιοθήκη	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ		34
3.1	Παράγοντες που επηρεάζουν και διαμορφώνουν το μέλλον των Υπηρεσιών Πληροφόρησης	36
3.2	Παραδοσιακές & Νέες Αξίες – Αποστολή των Υπηρεσιών Πληροφόρησης	37
3.3	Υπηρεσίες & Λειτουργίες: νέες ή αναπροσδιορισμός;	38
3.4	Νέοι Ρόλοι των Υπηρεσιών Πληροφόρησης	41
3.5	Ο Ρόλος των Επιστημόνων της Πληροφορίας	43
3.6	Υπηρεσίες πληροφόρησης χωρίς τοίχους;	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ		47
4.1	Οι ψηφιακές / υβριδικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες	48
4.2	<i>Οι υπηρεσίες πληροφόρησης στις βιβλιοθήκες</i>	50
4.3	<i>Οι ψηφιακές υπηρεσίες πληροφόρησης</i>	

4.3.1	Είδη ψηφιακών υπηρεσιών πληροφόρησης	56
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΨΗΦΙΑΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΟΥ	65
5.1	Παραδοσιακοί ρόλοι και δεξιότητες – Μετάβαση στη ψηφιακή εποχή	66
5.2.1	Ο βιβλιοθηκονόμος ως ενδιάμεσος (intermediary) στην αναζήτηση της πληροφορίας	67
5.2.2	Ο βιβλιοθηκονόμος ως ειδικός στη διευκόλυνση της πρόσβασης στην πληροφορία	68
5.2.3	Ο βιβλιοθηκονόμος ως εκπαιδευτής του τελικού χρήστη	69
5.2.4	Ο βιβλιοθηκονόμος ως σχεδιαστής ιστοσελίδων	69
5.2.5	Ο βιβλιοθηκονόμος ως ερευνητής	70
5.2.6	Ο βιβλιοθηκονόμος ως σχεδιαστής διεπαφών	70
5.2.7	Ο βιβλιοθηκονόμος ως διαχειριστής της γνώσης	70
5.2.8	Ο βιβλιοθηκονόμος ως ειδικός στην εξόρυξη δεδομένων	71
5.3	<i>Δεξιότητες «ψηφιακού» βιβλιοθηκονόμου για τη διαχείριση των συστημάτων ψηφιακής πληροφόρησης</i>	71
5.4	<i>Συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκονόμων και επιστημόνων πληροφορικής</i>	73
5.5	Ανάγκη δια βίου μάθησης	74
	Συμπεράσματα	76
	Ευρετήριο όρων	78
	Βιβλιογραφία	79

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΕΙΚΤΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

Αξία/ Στόχος	Επαναπροσδιορισμός	Νέα
Εντοπισμός, συγκέντρωση και οργάνωση της πληροφορίας	√	
Παροχή εξατομικευμένης πληροφορίας		√
Εξασφάλιση διαρκούς πρόσβασης στην πληροφορία	√	
Επακριβής προσδιορισμός των αναγκών και της συμπεριφοράς αναζήτησης των χρηστών (Human Information Behavior)		√
Επικέντρωση στην ικανοποίηση των αναγκών των χρηστών		√
Προσφορά πακέτων πληροφοριών σε decision makers		√

Όπως διαφαίνεται και από τον παραπάνω συνοπτικό πίνακα(σελ.38), αυτό που χρειάζεται είναι αφενός η προσαρμογή και έκφραση παλαιών αξιών και στόχων στα δεδομένα της νέας πραγματικότητας και αφετέρου η ενσωμάτωση ορισμένων νέων αξιών που απορρέουν από τις ανάγκες της κοινωνίας, την οποία οι υπηρεσίες πληροφόρησης καλούνται να εξυπηρετήσουν. Οι αξίες και στόχοι στο σύνολό τους οφείλουν να υλοποιηθούν με τέτοιον τρόπο, ώστε οι λειτουργίες και υπηρεσίες που οι υπηρεσίες πληροφόρησης παρέχουν στο κοινό να ανταποκρίνονται απόλυτα στις εκάστοτε ανάγκες είτε αυτές έχουν δηλωθεί είτε όχι.

Ο πίνακας που ακολουθεί βρίσκεται στην σελίδα 41 και επιχειρείται μια συνοπτική παράθεση των υπηρεσιών και λειτουργιών που μεταβάλλονται, αλλά και των νέων που σταδιακά αναπτύσσονται¹ μέσα στις βιβλιοθήκες:

Υπηρεσίες/ Λειτουργίες	Επαναπροσδιορισμός	Νέα
Εκπαίδευση των χρηστών στη χρήση των συστημάτων και του υλικού των Υπηρεσιών Πληροφόρησης	√	
Παροχή βοήθειας απαντώντας σε διάφορα ερωτήματα και εντοπίζοντας την πληροφορία που χρειάζονται οι χρήστες.	√	
Επιλογή και συλλογή της πληροφορίας με βασικό κριτήριο τις ανάγκες των χρηστών και κατά πόσο η πληροφορία που επιλέχθηκε ανταποκρίνεται σε αυτές τις ανάγκες.	√	
Οργάνωση της πληροφορίας με την ανάπτυξη καινοτόμων εργαλείων που θα διευκολύνουν την ανάκτηση, τον εντοπισμό και την πρόσβαση του χρήστη στην πληροφορία.	√	
Καταλογογράφηση και εξαγωγή δεδομένων που περιγράφουν μοναδικά το εκάστοτε τεκμήριο ανεξαρτήτως φυσικής υπόστασης με τη χρήση νέων εργαλείων	√	
Εξατομίκευση της πληροφορίας (personalization)		√
Σχηματισμός προφίλ χρηστών (profiling)		√
Ανάπτυξη και προσφορά συστημάτων συστάσεων (recommendation systems)		√

Διαμόρφωση συνεργατικού περιβάλλοντος (collaborative infrastructure)		√
Επιλεκτική διάχυση πληροφοριών (Selective Dissemination of Information – SDI)	√	√
Ανάπτυξη πολυγλωσσικών βάσεων πληροφοριών		√
Διαχείριση της Γνώσης (Knowledge Management)		√
Δανεισμός και διαδανεισμός θα αντικατασταθούν από την ανάγκη υπογραφής συμβάσεων για την εξασφάλιση πρόσβασης σε όσο το δυνατόν περισσότερες βάσεις δεδομένων και διαδικτυακές πηγές πληροφόρησης, με την δυνατότητα άμεσης χρήσης και διάθεσης του υλικού στους χρήστες Πληροφόρησης	√	

ⁱ Μπάκος, Γ. Τεχνολογία και πληροφόρηση: Από την διαχείριση του βιβλίου στην διαχείριση της γνώσης. Αθήνα : Παπασωτηρίου, 2002.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η **Βιβλιοθηκονομία και Επιστήμη της Πληροφόρησης (ΒΕΠ)** είναι η επιστήμη που έχει σαν στόχο την οργάνωση της γνώσης και των πληροφοριών με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνεται όσο το δυνατό πιο εύκολη η πρόσβαση από τους χρήστες. Θα μπορούσε να θεωρηθεί διεπιστημονικό αντικείμενο, αφού συχνά παρουσιάζει επικάλυψη με άλλους τομείς, όπως την πληροφορική και διάφορες κοινωνικές επιστήμες.

Το κύριο πεδίο εφαρμογής της ΒΕΠ είναι οι βιβλιοθήκες και άλλα κέντρα πληροφόρησης (π.χ. αρχαία ή μουσεία) και για αυτό η ΒΕΠ τείνει να ταυτίζεται με την οργάνωση και λειτουργία των βιβλιοθηκών. Εξαιτίας αυτής της ταύτισης αλλά και χάριν οικονομίας του λόγου, συνηθίζεται ο μονολεκτικός όρος βιβλιοθηκονομία.

Ο όρος βιβλιοθηκονομία πρωτοεμφανίστηκε στα αγγλικά, στο βιβλίο του Lee Pierce Butler με τίτλο *An introduction to library science* (University of Chicago Press, 1933), αν και ως επιστήμη άρχισε να αναπτύσσεται περί τα τέλη του 19ου αιώνα στις ΗΠΑ. Στα αγγλικά γίνεται διάκριση μεταξύ των όρων library and information science και librarianship, με το πρώτο να αναφέρεται στο επιστημονικό αντικείμενο και το δεύτερο στην πρακτική εφαρμογή της βιβλιοθηκονομίας. Σε επίπεδο ορολογίας, αυτή η διάκριση δεν γίνεται στην ελληνική γλώσσα.

Παρόλο που πολύς κόσμος ταυτίζει τη βιβλιοθηκονομία με την καταλογογράφηση βιβλίων, εντούτοις η τελευταία είναι μόνο ένα από τα πολλά θέματα (ή λειτουργίες) με τα οποία καταπιάνεται η βιβλιοθηκονομία. Οι

τομείς στους οποίους η βιβλιοθηκονομία διεξάγει την έρευνά της περιλαμβάνουν τη διαχείριση γνώσης, τη δόμηση των πληροφοριών, συστήματα και υπηρεσίες πληροφοριών, σχέσεις χρήστη και πληροφορίας, και ανάκτηση πληροφοριών. Πτυχές της βιβλιοθηκονομίας που αφορούν την πιο πρακτική λειτουργία των βιβλιοθηκών περιλαμβάνουν την εξυπηρέτηση και εκπαίδευση χρηστών, τις προσκτήσεις και την ανάπτυξη συλλογής, τη συντήρηση υλικού, την ανάπτυξη υπηρεσιών μέσω του Διαδικτύου, και βέβαια την καταλογογράφηση. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στις θεωρητικές και πρακτικές πτυχές της βιβλιοθηκονομίας συνήθως δεν είναι εφικτός.

Με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, Διαδίκτυο, κ.τ.λ.) η ΒΕΠ πήρε νέες διαστάσεις, αρχικά με την οργάνωση σε ηλεκτρονικό περιβάλλον των πληροφοριών που αφορούν τις πληροφοριακές πηγές (δημιουργία ηλεκτρονικών καταλόγων) και αργότερα με την ψηφιοποίηση των ίδιων των πηγών ή την απευθείας δημιουργία τους σε ηλεκτρονική μορφή (ηλεκτρονικά βιβλία και περιοδικά, βάσεις δεδομένων, ιστοσελίδες, κ.ά.).

Έτσι λοιπόν παρουσιάζεται παρακάτω ο συνδυασμός της επιστήμης της βιβλιοθηκονομίας και της επιστήμης της πληροφόρησης με την σημαντική συμβολή της εξέλιξης της τεχνολογίας. Το αποτέλεσμα αυτού του συνδυασμού αυτού είναι η καθημερινή εξέλιξη των βιβλιοθηκονομιών υπηρεσιών πληροφόρησης οι οποίες έχουν σαν στόχο να εξυπηρετούν όσο καλύτερα τους χρηστές.

Ανεπηρέαστος από αυτές τις αλλαγές που επιβάλλει ο συνδυασμός δεν θα μπορούσε να μείνει ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου αφού από εκεί που η επικοινωνία μεταξύ βιβλιοθηκονόμου και χρηστή κάποτε περιοριζόταν στην κατά πρόσωπο έπαυα ή στο τηλέφωνο ενώ τώρα γίνεται και μέσω διαδικτυο. Επίσης ο βιβλιοθηκονόμος είναι αυτός που θα κρίνει αν η πληροφορία που θα έκδοση και θα παραδώσει στον χρηστή είναι η πιο κατάλληλη.

Παρακάτω λοιπόν παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη των βιβλιοθηκών όπως και της πληροφορίας αλλά και οι υπηρεσίες που υπάρχουν στις βιβλιοθήκες για την εξυπηρέτηση του κοινού και ο καινούριος ρόλος που αναλαμβάνει να υποστηρίξει πλέον ο βιβλιοθηκονόμος εξ' αιτίας των αλλαγών.

Τέλος για την εκπόνηση της εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτρια, Αικατερίνη Γιαννουκακου, που ήταν υπεύθυνη για την εργασία και με βοήθησε στο να την ολοκληρώσω και την συνάδελφο μου Ευαγγελία Γκόγια για τις πολύτιμες συμβουλές της.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ερευνά που ακολουθεί έχει σαν σκοπό να προσδιορίσει τις νέες συνιστώσες που αποκτά η βιβλιοθήκη εξαιτίας της τεχνολογίας καυτού διαδικτύου που έχει εισβάλλει για τα καλά στον χώρο της και έχει επιφέρει σημαντικές αλλαγές.

Αρχικώς βλέπουμε την ιστορική εξέλιξη των βιβλιοθηκών για να μπορέσει ο αναγνώστης να δει όλη την πορεία τους αλλά και να συγκρίνει το τότε με το σήμερα. Παρακάτω βλέπουμε την πληροφορία και πόσο σημαντικό ρόλο παίζει μέσα σε μια βιβλιοθήκη. Το πάντρεμα αυτών των δυο εννοιών ενιαίοι υπηρεσίες πληροφόρησης οι οποίες παρουσιάζονται αναλυτικά και βλέπουμε και τις αλλαγές που έχουν επέλθει και συνεχίζουν να επέρχονται και σε αυτές.

Σε μεγάλο βαθμό αναλύεται και οι ψηφιακές υπηρεσίες πληροφορίες που είναι η τελευταία και πιο σύγχρονη τάση στις βιβλιοθήκες. Τέλος αναλύεται ο ρόλος του βιβλιοθηκονόμου μέσα σε αυτές τις αλλαγές πως μεταλλάσσεται, τι πρέπει να διατηρήσει και τι να εντάξει στο δυναμικό του.